

todologii, w kolejnych zaś passusach można odnaleźć konkretne metody interpretacji biblijnych opowiadań. Ułatwia to bez wątpienia czytanie i rozumienie kolejnych części tekstu, a także pozwala na samodzielne sięganie do tekstów Pisma Świętego i indywidualną interpretację tychże.

„Człowiek nosi w swoim sercu opowiadanie o początkach stworzenia, historię swojego pochodzenia i wybrania, cel swojego powołania w historii i w wieczności” (s. 73). Czy zatem człowiek jest w stanie zrozumieć siebie i otaczający świat nie powracając w głąb swojej historii? Zaprezentowana książka Ojca Profesora

Zdzisława Kijasa *Początki świata i człowieka* jest bez wątpienia świetnym narzędziem ułatwiającym poszukiwanie odpowiedzi na ważne dla człowieka pytania, pozwala powrócić do początków Bożego zamysłu stworzenia i odkupienia świata i człowieka. Jest także wspaniałą pomocą naukową służącą zarówno studentom teologii jak i osobom poszukującym naukowej prawdy o świecie. Jest kompendium wiedzy biblijnej i teologicznej na temat stworzenia świata i człowieka, grzechu pierworodnego i Bożej Opatrzności, a także aniołów i innych ważnych kwestii teologii stworzenia.

Ewa Porada

Stolica Apostolska a Chiny współczesne.

Dokumenty i wypowiedzi Papieża doytuczające Chin czasów współczesnych,
oprac. B. Wodecki SVD, wyd. II poszerzone i uzupełnione, Pieniężno
2002, stron 528

Trafnie zauważa prof. J. Rowiński, wybitny znawca przedmiotu, w obszernej recenzji zamieszczonej na łamach „Stosunków Międzynarodowych”, kwartalnika UW, że ta doniosła i unikalna – w skali światowej – publikacja zasługuje na szczególną uwagę za względu na jej znaczenie poznawcze.

Warto tu wskazać, że poprzez liczne dokumenty i inne zawarte w niej materiały nakreślono w sposób szczególnie staranny i dotychczas najpełniejszy stan relacji obydwu podmiotów

prawa międzynarodowego – Stolicy Apostolskiej i Chin oraz sytuacji i problemów Kościoła rzymskokatolickiego w tym coraz bardziej znaczącym znaczącym mocarstwie azjatyckim.

Poza wyjątkowo zamieszczonym listem apostolskim papieża Piusa XI *Ab ipsis Pontificatus primordiis* z dnia 15 VI 1926 r. pozostałe materiały obejmują okres minionego półwiecza (od 1952 r.), a w nim szczególnie ostatniego ćwierćwiecza (od 1976 r.), kiedy to dokonywały się doniosłe przemiany w Chinach. Przyniosły one także korekty

w polityce wyznaniowej w postaci zaniechania skrajnej negacji religii i masowych represji – zwłaszcza wobec chrześcijaństwa. W latach 80. wystąpiło w Chinach zjawisko odrodzenia zainteresowań społeczeństwa religią, a głównie chrześcijaństwem. Nadal też trwa powolny „proces przewartościowania polityki wyznaniowej ateistycznego państwa wobec religii i wiernych” (J. Rowiński).

Omawiana publikacja, której redaktorem ks. E. Śliwka SVD, jest poprzedzona „Słowem wstępnym do I wydania” z 1992 roku oraz obszerną „Przedmową do wydania drugiego (s. 7–27) autorstwa ks. E. Wodeckiego SVD. Książka wydana w serii „Materiały i Studia Księży Wrbistów, nr 66”, należy do czołowych pozycji w dorobku naukowym Misyjnego Seminarium Duchownego Księży Wrbistów w Pieniężnie i WT Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Obaj wymienieni werbiści mają w tym dorobku znaczący udział, także jako działający tam dydaktycy akademicy. Wydanie tej książki, jak wynika z treści, wymagało ogromnego wysiłku translatorskiego i redakcyjnego. Dokumenty i wypowiedzi papieży oraz teksty dodatkowe wymagały wielu tłumaczeń z kilku języków i objaśnień w przypisach, co z niezwykłą starannością wykonał ks. Wodecki.

Kompozycja układu treści omawianego zbioru jest bardzo klarownie usystematyzowana i odpowiednio numerycznie oznaczona. Zamieszczono także kilka ilustracji ukazujących wizerunki: G. da Mantecorvino – Apostoła Chin (1247–1328) i kard. Pin-

mei, obraz 120 chińskich męczenników oraz wizerunek krzyża z symboliczną ornaentyką i napisami w j. łacińskim *Snaguis Martyrum – Semen Christianorum* oraz chińskim *Niech Bóg obdarzy was szczęściem!*

Zbiór dokumentów i materiałów obejmuje dwa główne działy: pierwszy to listy, wypowiedzi, przemówienia, posłania i dokumenty papieży. Drugi zaś dotyczy najistotniejszych aspektów misji i działalności Kościoła w Azji Wschodniej, a szczególnie w Chinach oraz najważniejszych wydarzeń w relacjach Watykan – Chiny (kontynentalne i Tajwan).

Część pierwszą otwiera wspomniany już list apostolski Piusa XI, po nim zaś następują dokumenty pontyfikatów kolejnych papieży od Piusa XII do Jana Pawa I (przemówienie do biskupów Filipin z 1978 r.) dotyczące ewangeizacji Azji. Wystąpienia Jana Pawła II stanowią najobszerniejszą i najbogatszą część tego działu, ukazującą znaczenie misji Kościoła w Azji i stosunki z Chinami współczesnymi. Na 95 wybranych przez redaktora dokumentów 64 to pochodzące z okresu 1978 do stycznia 2002. Jan Paweł II kierował swe przemówienia i listy m.in. do biskupów Chin i innych państw Azji oraz do konferencji episkopatów Azji; ale także do „szlachetnego narodu chińskiego” itp. Poszczególne pisma były też poświęcone ważnym rocznicom 700-lecia misji franciszkańskiej i 400-lecia misji jezuickiej w Chinach.

Godna rozważenia jest sugestia prof. Rowińskiego, który także pozy-

tywnie odniósł się do trafności wyboru prezentowanych w zbiorze dokumentów, aby do jego pierwszej grupy zaliczyć również zamieszczone we fragmnetach encykliki Piusa XI i Pawła VI oraz wystąpienia Jana Pawła II z podróży na Daleki Wschód w 1981 roku, które teraz umieszczone są w części zatytułowanej „Teksty dodatkowe – appendixes”

Kluczowe znaczenie ma też *Dokument Stolicy Apostolskiej w sprawie wolności religijnej* z 1 IX 1980 r., adresowany do władz państw-sygnatariuszy Aktu Końcowego KBWE, przyjętego w Helsinkach.

Z treści załączonych w dziale „Teksty dodatkowe” materiałów wynika, że oddnossą się one w większości do ważnych wydarzeń międzynarodowych wpisujących się w historię relacji Watykan – Chiny, polityki wyznaniowej tego państwa oraz sytuacji Kościoła tamże i związanych z tym różnych problemów. Godne uwagi są m.in.: prelekcja kard. J. Tomko na katolickim Uniwersytecie Fu Jen (Tajwan) na temat: *Wypowiedzi chińskich ojców synodalnych na Synodzie Biskupów poświęcony Azji* (1998); *Papież Jan Paweł II w świetle chińskiej prasy partyjnej*; *Kanonizacja 120 męczenników chińskich* – z notami biograficznymi oraz

zestawieniem dotychczasowych betyfikacji chińskich chrześcijan. Obecny jest w tym dziale także wątek odnoszący się do działalności w Chinach księży werbistów, a zwłaszcza sługi Bożego o. Józefa z Szantungu oraz do robek XVBI Spotkania Werbistowskiego na temat Chin. W badaniach sinologicznych ma także duże zasługi ks. R. Malek SVD, którego dość liczne fragmenty prac zostały zamieszczone w omawianym zbiorze.

Zamieszczone w zbiorze materiały skłaniają do krytycznego osądu i przewartościowania historii najnowszej w relacjach Stolicy Apostolskiej i Chin oraz ukazują poszukiwania płaszczyzn dialogu i porozumienia. Głównym przesłaniem tej znaczącej książki jest ukazanie tego trudnego procesu, który jest już znacznie zaawansowany, ale do jego pomyślnego zakończenia jest jeszcze długa droga. Książka może być także zachętą do dalszych studiów i badań wielu wątków, zwłaszcza zaś tych, które – jak to czynu ks. B. Wodecki – pozwalają postrzegać ważne elementy pomostu dialogu pomiędzy chrześcijaństwem i tradycją wschodnioazjatycką misji oraz kulturą i cywilizacją Chin.

Leonard Łukaszuk